

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

תורה – שמות פרק יד'

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזֶה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשֶׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: (כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֶזֶה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשֶׂם אֶת הַיָּם לְחֶרֶב וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: (כא) וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יַמָּא וְדַבֵּר יְיָ יָת יַמָּא בְּרוּחַ קְדוּמָא תַקְיָף כָּל לַיְלִיא וְשׁוּי יָת יַמָּא לִיבְשָׁתָא וְאַתְבְּנְעוּ מִיָּא:

(כב) וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם: (כב) וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם: (כב) וְעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא בַיַּבְשָׁתָא וּמִיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינֵיהוֹן וּמִסְמָאלֵיהוֹן:

(כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹס פְּרָעָה רָכְבוּ וּפָרְשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם: (כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹס פְּרָעָה רָכְבוּ וּפָרְשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם: (כג) וְדָדְפוּ מִצְרָאִי וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן כָּל סוֹסוֹת פְּרָעָה רְתַכּוּהִי וּפָרְשׁוּהִי לְגוֹ יַמָּא:

(כד) וַיְהִי בְּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעֵמוּד אֵשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: (כד) וַיְהִי בְּאֲשַׁמֶּרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעֵמוּד אֵשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: (כד) וְהוּהוּ בְּמִשְׁרַת צַפְרָא וְאַסְתְּכִי יְיָ לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בְּעֵמוּדָא דְּאֲשָׁתָא וְעֲנַנָּא וְשָׁגִישׁ יָת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי:

(כה) וַיִּסַּר אֶת אַפֵּן מִדְּרָבְתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֶּדֶת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (כה) וַיִּסַּר אֶת אַפֵּן מִדְּרָבְתָיו וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֶּדֶת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (כה) וְאַעֲדִי יָת גְּלַגְלִי רְתַפּוּהִי וּמִדְּבָרִין לְהוֹן בְּתַקּוֹף וְאַמֶּר מִצְרָאִי נַעֲיִרוּק מִן קֶדֶם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְּבַרְתָּא דְּנִי וְעַבְדִּי לְהוֹן קֶרְבִּין בְּמִצְרַיִם:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רָכְבוֹ וְעַל פָּרְשָׁיו: (כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רָכְבוֹ וְעַל פָּרְשָׁיו: (כו) וְאַמֶּר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָת יָדְךָ עַל יַמָּא וַיִּתְּבּוּן מִיָּא עַל מִצְרָאִי עַל רְתַכְיָהוֹן וְעַל פְּרִשְׁיָהוֹן:

(כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶ לְאַיְתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקֶרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: (כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶ לְאַיְתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקֶרְאָתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: (כז) וְאַרְיִם מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל יַמָּא וְתַב יַמָּא לְעֵדוֹן צַפְרָא לְתַקְפִּיהָ וּמִצְרָאִי עֶרְקוֹן לְקַדְמוּתִיהָ וְשָׁגִיק יְיָ יָת מִצְרָאִי בְּגוֹ יַמָּא:

(כח) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרְשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׂאָר בָּהֶם עַד אֶחָד: (כח) וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרְשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׂאָר בָּהֶם עַד אֶחָד: (כח) וְתַבּוּ מִיָּא וְחַפּוּ יָת רְתַכְיָא וַיָּת פְּרִשְׁיָא לְכָל מִשְׁרִית פְּרָעָה וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן בְּיַמָּא לֹא אֲשַׁתָּאָר בְּהוֹן עַד הָד:

(כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם: (כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיַּמִּינֵם וּמִשְׂמָאלֵם: (כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּבְשָׁה בְּתַרְיָהוֹן בְּיַמָּא לֹא אֲשַׁתָּאָר בְּהוֹן עַד הָד:

(ל) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל מֵת עַל שִׁפְתַּי הַיָּם: (ל) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שִׁפְתַּי הַיָּם: (ב) וּפָרַק יְיָ בַּיּוֹמָא הַהוּא יֵת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַחֲזוּ יִשְׂרָאֵל יֵת מִצְרַיִם מִיַּתֵּן עַל כַּיֵּף יִמָּא:

(לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמְרֵנוּ בֵּיהוָה וּבְמִשְׁה עֲבָדוֹ: (לא) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּירָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמְרֵנוּ בֵּיהוָה וּבְמִשְׁה עֲבָדוֹ: (לא) וַחֲזוּ יִשְׂרָאֵל יֵת גְּבוּרַתָּא יְדָא רַבָּתָא דִּי עֲבַד יְיָ בְּמִצְרַיִם וְדַחֲלוּ עִמָּא מִן קֳדָם יְיָ וְחַמְיֵנוּ בְּמִימְרָא דִּי וּבְנִבְיָאוֹת מִשְׁה עֲבָדִיהָ:

טו (א) אַז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה סוּס וָרֶכָב וְרָמָה בַיָּם: (א) אַז יִשִּׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאָה גָאָה סוּס וָרֶכָב וְרָמָה בַיָּם: (א) בְּכֹן שִׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת תּוֹשִׁבַּחְתָּא הַדָּא קֳדָם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמִימְרָא נְשִׁיבַח וְנוֹדָה קֳדָם יְיָ אַרְי אֲתַגְּאֵי עַל גְּוִתְנִיָּא וְגִאוֹתָא דִּילִיהָ הִיא סוּסִיא וְרֶכָבִיהָ רָמָא בִּימָא:

(ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמֹנְהוּ: (ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמֹנְהוּ: (ב) תְּקַפִּי וְתוֹשִׁבַּחְתִּי דַּחֲלִיא יְיָ וַאֲמֹר בְּמִימְרֵיהָ וְהוּא לִי לְפָרַק דִּין אֱלֹהֵי וְאֲבִי לִיהּ מְקַדְּשָׁא אֱלֹהָא רַבָּהֲתִי וְאַפְלַח קְרַמּוּהִי: (ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׂמוֹ: (ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׂמוֹ: (ג) יְיָ מְרִי נַעֲתֹן קֶרְבִּיא יְיָ שְׂמִיהָ:

(ד) מִרְכַּבַּת פָּרְעֹה וְחִילוֹ יְרָה בַיָּם וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ טַבְּעוּ בַיָּם סוּף: (ד) מִרְכַּבַּת פָּרְעֹה וְחִילוֹ יְרָה בַיָּם וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ טַבְּעוּ בַיָּם סוּף: (ד) רַתְּפִי פָּרְעֹה וּמִשִּׁירֵיתִיהָ שְׂדֵי בִימָא וְשִׁפְרָא גְּבוּרָהִי אֲטַבְּעוּ בִימָא דְסוּף:

(ה) תְּהַמֹּת יְכַסִּימוּ יְרֵדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ אֲבֹן: (ה) תְּהַמֹּת יְכַסִּימוּ יְרֵדוּ בְּמִצּוֹלַת כְּמוֹ אֲבֹן: (ה) תְּהוּמִיָּא חֲפּוּ עַלִּיהוֹן נַחְתּוּ לְעוֹמְקִיָּא כְּאַבְנָא:

(ו) יְמִינְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּכַּף יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: (ו) יְמִינְךָ יְהוָה נֶאֱדָרִי בַּכַּף יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: (ו) יְמִינְךָ יְיָ אֲדִיר בְּחִילָא יְמִינְךָ יְיָ תִּבְרַת סְנָאָה:

(ז) וּבְרַב גְּאוּנְךָ תִּהְרַס קְמִיךָ תִּשְׁלַח חֲרָנְךָ יֵאכְלֵמוּ כְּקֶשֶׁת: (ז) וּבְרַב גְּאוּנְךָ תִּהְרַס קְמִיךָ תִּשְׁלַח חֲרָנְךָ יֵאכְלֵמוּ כְּקֶשֶׁת: (ז) וּבִסְגִי תִּקְפֵּה תִּבְרַתְנֹון לְדִקְמוּ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת רַגְלֵךָ שִׁיעֲנֹון כְּנוֹרָא לְקֶשֶׁת:

(ח) וּבְרוּחַ אַפְיֶךָ נְעַרְמוּ מִיָּם נִצְבּוּ כְּמוֹ נֵד נְזֻלִים קְפָאוּ תְּהַמֹּת בְּלֶב יָם: (ח) וּבְרוּחַ אַפְיֶךָ נְעַרְמוּ מִיָּם נִצְבּוּ כְּמוֹ נֵד נְזֻלִים קְפָאוּ תְּהַמֹּת בְּלֶב יָם: (ח) וּבְמִימְרָא פּוּמְךָ חֲפִימוּ מִיָּא קְמוּ כְּשׂוֹר אֲזֻלִּיא קְפוּ תְּהוּמִין בְּלֶבָא דִּימָא:

(ט) אָמַר אוֹיֵב אֲרֻדְךָ אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלָאמוּ נִפְשֵׁי אַרְיִק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יְדִי: (ט) אָמַר אוֹיֵב אֲרֻדְךָ אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלָאמוּ נִפְשֵׁי אַרְיִק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יְדִי: (ט) דַּהּוּא אֲמַר סְנָאָה אֲרֻדְךָ אֲרֻדְךָ אֲפִלְגַּ בְּתָא תִּשְׁבַּע מְנַהוֹן נִפְשֵׁי אֲשֻׁלוּף חֲרָבִי תִּשְׁיַעֲנֹון יְדִי:

(י) נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפְרַת בְּמִיָּם אֲדִירִים: (י) נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפְרַת בְּמִיָּם אֲדִירִים: (י) אֲמַרְתָּ בְּמִימְרָךָ חֲפָא עַלִּיהוֹן יִמָּא אֲשִׁתְּקַעוּ כְּאַבְרָא בְּמִינוּ תִּקְוִיָּו:

(יא) מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים יְהוָה מִי כְּמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֶדֶשׁ נוֹרָא תְּהַלֵּת עֲשֵׂה פְלָא: (יא) מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים יְהוָה מִי כְּמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֶדֶשׁ נוֹרָא תְּהַלֵּת עֲשֵׂה פְלָא: (יא) לִית בַּר מְנַף דַּאֲתָּ הוּא אֱלֹהָא יְיָ לִית בַּר מְנַף אֱלֹהָא אֲתָּ אֲדִיר בְּקוֹדְשָׁא דְחַל תִּשְׁבַּחְתּוּ עֲבַד פְּרִישׁוֹן:

(יב) נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ אַרְצֵי: (יב) נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ אַרְצֵי: (יב) אֲרַמְתָּ יְמִינְךָ בְּלַעֲתַנְנוּ אַרְעָא:

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

שהוא סמוך אלכל וזמרת וכל שאר מקומות נקוד שור"ק (ירמיה טז) ה' עזי ומעזי (תהלים נט) עזי אלכך אשמורה. וכן כל חיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס כשהיא מארכת באות שליטת ואין השניה [בשור"א] בחטף הראשונה נקודה בשור"ק כגון עז עזי רוק רוקי חק חקי על עולו יסור עולו כל כלו ושליטים על כלו ואלו ג' עזי וזמרת של כאן ושל ישעיה ושל תהלים נקודה בחטף קמ"ץ ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרתו אלכל וזמרת וכולם סמוך להם ויהי לי לישועה לכך אני אומר ליישב לשון המקרא שאין עזי כמו עוזי ולא וזמרת כמו וזמרתו אלכל עזי שם דבר הוא כמו (שם קכג) היושבי בשמים (עובדי' א) שוכני בחגוי סלע (דברים לג) שוכני סנה. וזהו השבח עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועה וזמרת דבוק הוא לתיבת השם כמו (שופטים ה) לעזרת ה' (ישעיה ט) בעברת ה' (קהלת ג) על דברת בני האדם. ולשון וזמרת לשון (ויקרא כה) לא תזמור (ישעיה כה) זמיר עריצים לשון כסוח וכריחה. עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי שלא נא' היה שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה וזה דוגמתו (מ"א ו) את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש כלעות סביב היה לו לו' עשה כלעות סביב וכן (דה"ב ו) ובני ישראל היושבים צערי יהודה וימלוך עליהם רחבעם היה לו לומר מלך עליהם רחבעם (במדבר יד) מבצתי יכולת ה' וגו' וישחטם היה לו לו' שחטם (שם לו) והאנשים אשר שלח משה וגו' וימותו מתו היה לו לו' (שמות ח) ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעוזב היה לו לומר עזב: זה אלי – צבדו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנוהו – אונקלוס תרגם לשון נה (ישעיה לג) נה שאנן (שם סה) לנוה אלך ד"א ואנוהו לשון נוי אספר נוי ושבחו לבאי עולם כגון מה דודך מדוד דודי נח ואדום וכל הענין: אלהי אבי – הוא זה וארוממנהו. אלהי אבי לא אני תחלת הקדושה אלכל מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי:

(א) אז יסיר משה – אז כשראה הגם עלה בלבו שיסיר שירה וכן (יהושע י) אז ידבר יהושע וכן (מ"א ז) ובית יעשה לבת פרעה חשב בלבו שיעשה לה אף כאן יסיר אמר לו לבו שיסיר וכן עשה ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הגם אמר לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז יסיר ישראל פירש אחריו עלי בחר ענו לה (מ"א יא) אז יבנה שלמה במה פירשו בו חכמי ישראל שבהק לבנות ולא בנה למדנו שהיו"ד ע"ש המחשבה נאמרה זהו ליישב פשוטו אבל מדרשו ארז"ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה וכן בכולן חוץ משל שלמה שפירשוהו בהק לבנות ולא בנה. ואין לו' וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד כגון (איוב א) ככה יעשה איוב (במדבר ט) על פי ה' יחנו ויש אשר ישכון הענן לפי שהן דבר ההוא תמיד ונפול בו בין לשון עתיד בין לשון עבר אבל זה שלא היה אלכל לשעה אינו יכול ליישב בלשון הזה: כי גאה גאה – כהרגומו (ד"א בא הכפל לומר שעשה דבר שא"א לבשר ודם לעשות כשהוא נלחם בחבירו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס וכאן סוס ורוכבו רמה בים וכל שאי אפשר לעשות ע"י זולתו נופל בו לשון גאות כמו כי גאות עשה וכן כל השירה תמלא כפולה עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה ה' איש מלחמה ה' שמו וכן כולם ברכ"י ישן ד"א כי גאה גאה על כל השירות וכל מה שאקלם בו עוד יש בו תוספת ולא כמדת מלך ב"ו שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו – שניהם קשורין זה בזה והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמה – השליך וכן (דניאל ג) ורמו לגו אתון נורא ומ"א כתוב אחד או' רמה וכתוב אחד אומר ירה מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום כמו (איוב לח) מי ירה אבן פנתה מלמעלה למטה:

(ב) עזי וזמרת יה – אונקלוס תרגם תוקפי ותושבתי עזי כמו עזי בשור"ק וזמרת כמו וזמרתו ואני תמה על לשון המקרא שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא אלכל בג' מקומות

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

יאצדו (תהלים 77) עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו. נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם. לא לנו ה' לא לנו (הושע 3) אענה נאום ה' אענה את השמים (שופטים ה) אנכי לה' אנכי אשירה (תהלים קכד) לולי ה' וכו' לולי ה' שהיה לנו זקום עלינו אדם (שופטים ה) עורי עורי דבורה עורי עורי דברי סיר (ישעיה' כו) תרמסנה רגל רגלי עני (תהלים קלו) ונתן ארסם לנחלה נחלה לישראל עבדו: נאדרי – היו"ד יתירה כמו רבתי עם שרתי במדינות גנובותי יום: תרעץ אויב – תמיד היא רועלת ומשצרת האויב ודומה לו וירעלו וירוצלו את בני"י בשופטים (ס"י ז) (ד"ר) ימינך הנאדרת זכח היא משצרת ומלקה אויב):

(ז) וברוב גאוניך – אם היד זלזל רועלת האויב כשהוא מרומם ברוב גאונו אז יהרום קמיו ואם ברוב גאונו לזד אויביו נהרסים ק"ו כששלח בם חרון אף יאכלמו: תהרם – תמיד אתה הורם קמיך הקמים נגדך ומי הם הקמים כנגדו אלו הקמים על ישראל וכן הוא אומר (תהלים פג) כי הגה אויבך יהמיון ומה היא ההמיה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(ח) וברוח אפיך – היוצא משני נחיריך של אף דבר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם כדי להשמיע אוזן הבריות כפי הוה שיוכלו להבין דבר כשארדם כועס יוצא רוח מנחיריו וכן (תהלים יח) עלה עשן זבאפו וכן (אויב 7) ומרוח אפו יכלו זהו שאמר (ישעיה' מח) למען שמי אאריך אפי כשזעפו נחה נשימתו ארוכה וכשהוא כועס נשימתו קצרה (שם) ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא ילאו לך בשבילך – אחטם כמו נאקה בחטם במסכת שבת (77 נא) כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן חרה אף כמו (אויב 6) ועלמי חרה מני חורב לשון שריפה ומוקד שהנחיריים מתחממים ונחרים בעת הקצף וחרון מגזרת חרה כמו רלון מגזרת רכה וכן חמה לשון חמימות על כן הוא אומר (אסתר א) וחמתו זערה זו וזנוח

(ג) ה' איש מלחמה – בעל מלחמה כמו (רות א) איש נעמי וכל איש ואיש מתורגמין בעל וכן (מלכים 3) וחזקה והיית לאיש לגבור: ה' שמו – מלחמותיו לא בכלי זין אלא בשמו הוא נלחם כמו שאמר דוד (שמואל 17) ואנכי בא אליך בשם ה' זבאות. ד"ר ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו אוחז הוא במדתו לרחם על זרואיו ולזון את כל באי עולם ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין זו כח לעשות זו וזו:

(7) ירה בים – שדי צימא. שדי לשון ירייה וכן הוא אומר (שמות 15) או ירה ירה ת"א או אשתדלחה אישתדי והתי"ו משמשת באלו במקום התפעל: ומזחר – שם דבר כמו מרכב משכב מקרא קדש: טבעו – (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט כמו (תהלים 87) טבעתי ביון מצולה (ירמיה לח) ויטבע ירמיהו בטיט מלמד שנעשה היס טיט לגמול להם כמדתם ששיעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(ה) יכסימו – כמו יכסום והיו"ד האמצעית יתירה זו ודרך המקראות בכך כמו (דברים ח) ובקדך ואלכך ירביון (תהלים לו) יריון מדשן ביתך והיו"ד ראשונה משמעה לשון עתיד כך פרשאו טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא בנקודתו ודרכו להיות ננקד יכסימו במלפ"ס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן – ובמקום אחר ללבו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כקש. הרשעים כקש הולכים ומטורפין עולין ויורדין. בינונים כאבן והכשרים כעופרת שנחו מיד:

(ו) ימינך ימינך – שני פעמים כשישראל עושין את רלנו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי זכח – להגיל את ישראל וימינך השנית תרעץ אויב. ול"נ אותה ימין עצמה תרעץ אויב מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת ופשוטו של מקרא ימינך הנאדרת זכח מה מלאכתה ימינך היא תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו (תהלים 73) כי הגה אויבך ה' כי הגה אויבך

חק לישראל – פרשת בשלח ליל שישי

שיאל ממנה אצל לא על החרב ועל היין ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון (בראשית יד) וירק את חניכיו אזדיין בחרבי מלינו הלשון מוסב אף על היואל (ש"ה א) שמן תורק (ירמיה שם) ולא הורק מכלי אל כלי לא הורק הכלי אין כתיב כאן אללא לא הורק היין מכלי אל כלי מלינו הלשון מוסב על היין וכן (יחזקאל כח) והריקו חרבותם על יופי חכמתך דחירם: תורישמו – לשון רישות ודלות כמו (שמואל ב) מוריש ומעשיר:

(י) נשפת – לשון הפחה וכן (ישעיה מ) וגם נשף בהם: כללו – שקעו עמקו לשון מלולה: כעופרת – אבר פלו"ם (בליאל) בלע"ז: (יא) באלם – בחזקים כמו (יחזקאל יז) ואת אילי הארץ לקח (תהלים כב) אילותי לעזרתי חושה: נורא תהלות – יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו כמ"ש לך דומיה תהלה:

(יב) נטית ימינך – כשהקב"ה נוטה ידו הרשעים כלים ונפלים לפי שהכל נתון בידו ונפלים בהטייתה וכן הוא אומר (ישעיה לא) וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עוזר משל לכלי זכוכית הנתונים ביד אדם מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין: תבלעמו ארץ – מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו ה' הדליק:

(יג) נהלת – לשון מנהל ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:

(יד) ירגזון – מז מתרגזין: יושבי פלשת – מפני שהרגו את בני אפרים שמהירו את הקץ ויאלו בחזקה כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת:

(טו) אלופי אדום אילי מואב – (מכילתא) והלא לא היה להם לירא כלום שהרי לא עליהם הולכים אללא מפני אנינות שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמגו – נמסו כמו (תהלים עה) ברביבים תמוגגנה. אמרו עלינו הם באים ללכותינו ולירש את ארצנו:

החמה אומר נתקררה דעתו: נערמו מים – אונקלוס תרגם לשון ערמימות ולשון אכות המקרא כמו (שיר ז) ערמת חטים ונלכו כמו נד יוכיח. נערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפיך יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גבוהים: כמו נד – כתרומתו כשור. כחומה: נד – לשון צבור וכנוס כמו (ישעיה יז) נד קציר ביום נחלה (תהלים לג) כונס כנד לא כתיב כונס כנאל אללא כנד ואלו היה כנד כמו כנאל וכונס לשון הכנסה היה לו לכחוב מכנים כנאל מי הם אללא כונס לשון אוסף וצבר הוא וכן (יהושע ג) קמו נד אחד ויעמדו נד אחד ואין לשון קימה ועמידה בנאלות אללא בחומות וצורים ולא מלינו נאל נקוד אללא במלאפו"ם (חול"ם) כמו (תהלי' נו) שימה דמעתי בנאלך (שופטים ד) את נאל החלב: קפאו – כמו (איוב י) וכגינה תקפיאני שהוקשו ונעשו כאבנים והמים זורקים את המארים על האבן בכח ונלחמים צם בכל מיני קושי: בלב ים – בחוזק הים ודרך המקראות לדבר כן עד לב השמים. (שמואל יח) בלב האלה. לשון עקרו ותקפו של דבר:

(טז) אמר אויב – לעמו כשפיתם בדברים ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו – תתמלא מהם: נפשי – רוחי ורנוני ואל תתמה על תיבה המדברת בשמים תמלאמו תמלא מהם יש הרבה כלשון הזה (שופטים א) כי ארץ הנגב נתתני כמו נתת לי ולא יכלו דברו לשלום (בראשית לז) כמו דבר עמו (ירמיה י) בני ילאוני כמו ילאו ממני (איוב לא) מספר לעדי אגידנו כמו אגיד לו. אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק חרבי – אשלוף ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק נופל צו לשון הרקה כמו מריקים שקיהם (ירמיה מח) וכליו יריקו. ואל תאמר אין לשון ריקות נופל על היואל אללא על התיק ועל השק ועל הכלי

לע"ז

זאב ואיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גר גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה בת שמואלה, בניאלה פורטונה בת ראל, צדיקה בת שרה ז"ל.